

Samenspel tussen Economie,
Wetenschap en Innovatie voor
een betere samenleving

Kredietverlening in tijden van financiële crisis

**Cijfermatig overzicht in het kader van de
rondetafel: Banken en Bedrijven**

oktober/november 2009
Jan van Nispen

Inleiding

Eén van de cruciale elementen om te ondernemen, is de beschikbaarheid van financiële middelen. Het is voor ondernemingen van essentieel belang om over voldoende financiële middelen te kunnen beschikken om te kunnen blijven innoveren en investeren in de Vlaamse economie. Het bankkrediet is tot op vandaag voor de gemiddelde Vlaamse onderneming nog steeds de meest gebruikte vorm van externe financiering, maar uit verschillende bronnen blijkt echter dat de toegang tot bankkrediet moeilijker is geworden als gevolg van de financiële crisis.

Het doel van dit document is een select **overzicht** te geven van de Vlaamse situatie rondom de kredietverlening aan ondernemingen in tijden van crisis. De weergegeven cijfers zijn ofwel op basis van enquêtes verkregen en meten dus de perceptie van een bepaalde zaak, andere cijfers zijn meer formeel van aard en meten werkelijke stromen. Aangezien bij dit laatste veel gebruik gemaakt wordt van geaggregeerde cijfers is het moeilijk om een gedetailleerd cijfermatig beeld te krijgen van de gehele situatie. Dit kan leiden tot soms tegengestelde conclusies op basis van bijvoorbeeld de cijfers uit enquêtes en de cijfers op basis van geaggregeerde macro-economische financiële stromen.

Dit document zal starten met een kort overzicht van de situatie voor het uitbreken van de crisis om vervolgens een overzicht op basis van verschillende indicatoren de evolutie weer te geven rondom de mogelijke kredietverleningproblematiek van de afgelopen 12 maanden.

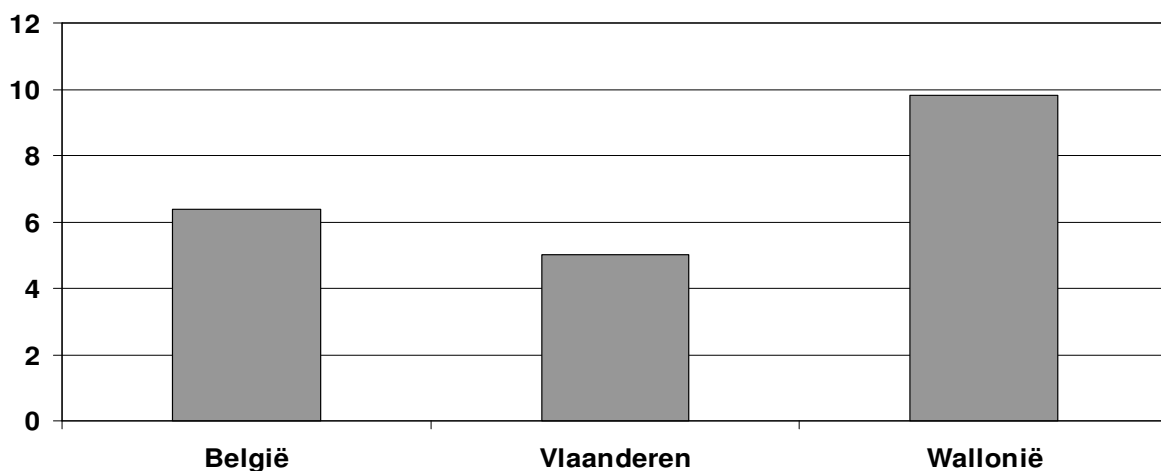
oktober/november 2009

Kredietverlening voor het uitbreken van de financiële crisis

Wanneer we een zicht wensen te krijgen op de financieringssituatie van de Vlaamse KMO's voor het uitbreken van de financiële crisis kunnen we gebruik maken van de **KeFiK-enquête KMO financiering 2008**. Deze enquête werd afgenomen voor de periode 2007 – juli 2008 en geeft dus de situatie weer tot enkele maanden voor het (volle) uitbreken van de crisis.

Uit de bevraging blijkt dat bij ondernemingen met personeel de toegang tot financiering in de periode 2007- juli 2008 erop vooruit is gegaan. De ondernemers kenden minder problemen bij het aantrekken van bankfinanciering dan in de vorige bevroagde periode. Slechts 8,9% van de respondenten geeft aan veel tot zeer veel problemen te hebben ondervonden t.o.v. 10,1% in het vorige jaar. Men kan echter wel een **duidelijk regionaal verschil** opmerken; ondernemingen uit het Waalse Gewest percipiëren significant meer problemen bij het aantrekken van bankfinanciering dan ondernemingen uit het Vlaamse Gewest. Van de Vlaamse respondenten kende 75,9% geen problemen in die periode tegenover 57,2% van de Waalse respondenten.

**Weigering kredietaanvragen op basis KeFiK-enquête 2008
(in % respondenten)**

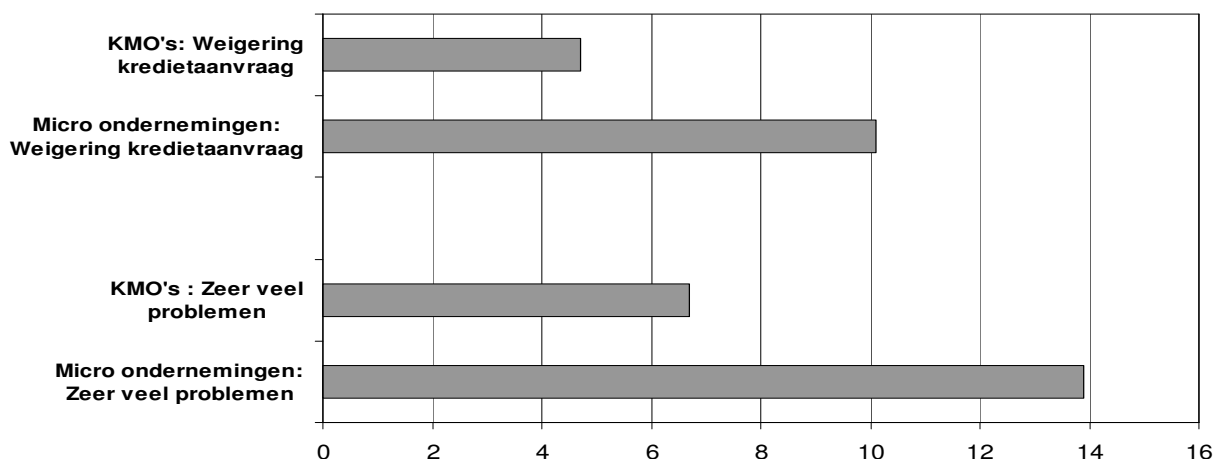

Bron: KeFiK- enquête KMO financiering 2008 - eigen voorstelling

Ondanks de betere resultaten werden ten opzichte van de vorige periode nog steeds 6,4% van de respondenten geconfronteerd met een weigering van een kredietaanvraag. Ook hier merkt men een regionaal verschil op. Ondernemingen in het Waalse Gewest blijken meer te kampen te hebben met weigering van het bankkrediet dan ondernemingen uit het Vlaamse Gewest (respectievelijk 9,8% en 5%). De twee belangrijkste redenen voor weigering van bankkrediet waren het onvoldoende kunnen voorleggen van waarborgen (44,4%) en een te laag eigen vermogen (36,1%). Bijna 1 op 4 van de bevroegde ondernemingen (23,8%) vond dat de toegang tot het bankkrediet moeilijker is geworden tijdens de 12 maanden voorafgaand aan de enquête. De ondernemingen meldden ook dat voor hen de behandelingstermijnen van de kredietaanvraag er niet op vooruit gegaan zijn.

Wanneer we kijken naar grootte van de ondernemingen, blijkt dat kleinere ondernemingen met grotere problemen geconfronteerd werden bij het aantrekken van bankfinanciering dan hun grotere tegenhangers. Micro-ondernemingen (ondernemingen met een omzet \leq 2 miljoen euro en $<$ 10 werknemers) ondervonden meer problemen bij het aantrekken van bankfinanciering dan KMO's (omzet $>$ 2 miljoen euro en/of aantal werknemers \geq 10). Het aandeel respondenten met veel tot zeer veel problemen lag bij de micro-ondernemingen met 13,9% tweemaal hoger dan bij de KMO's met 6,7%. Bij de micro-ondernemingen werden met 10,1% tevens meer weigeringen van aangevraagde bankkredieten vastgesteld tijdens de bevroegde 12 maanden dan bij KMO's, waar slechts 4,70% geweigerd werd.

Weigering kredietaanvragen en moeilijkheden aantrekken bankfinanciering (op basis van grootte onderneming in %)

Bron: KeFiK- enquête KMO financiering 2008 - eigen voorstelling

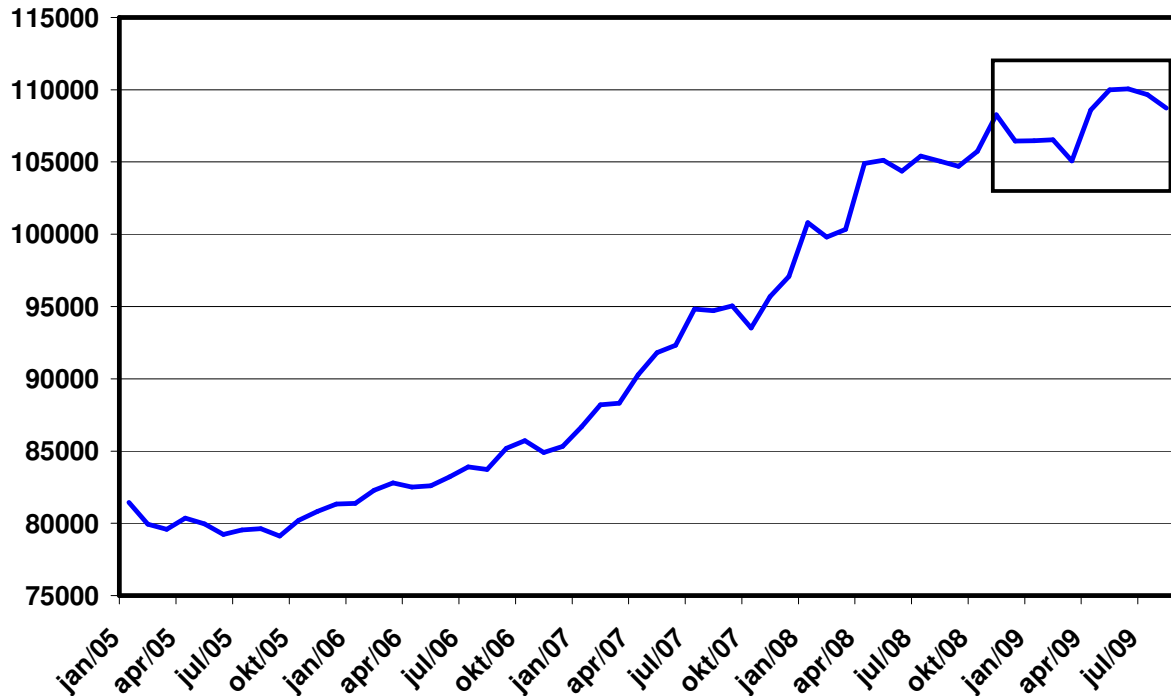
Bij de zelfstandigen en de ondernemingen zonder personeel vond één op drie dat het bekomen van krediet het afgelopen jaar moeilijker geworden is. De vraag van de banken naar informatie en waarborgen, alsook de termijn voor het verkrijgen van krediet werd volgens telkens meer dan drie op tien van de respondenten die een krediet aanvroegen als gestegen ervaren. Dit laatste kan men echter plaatsen in de vereisten voor de banken verbonden aan de Bazel II akkoorden. De kostprijs van een investeringskrediet en –kaskrediet was volgens telkens meer dan vier op tien van de ondernemers die een krediet aanvroegen gestegen.

Op basis van bovenstaande gegevens gaan we in wat volgt nagaan wat de invloed was van de crisis op de kredietverlening aan de Vlaamse ondernemingen.

Kredietverlening na het uitbreken van de financiële crisis

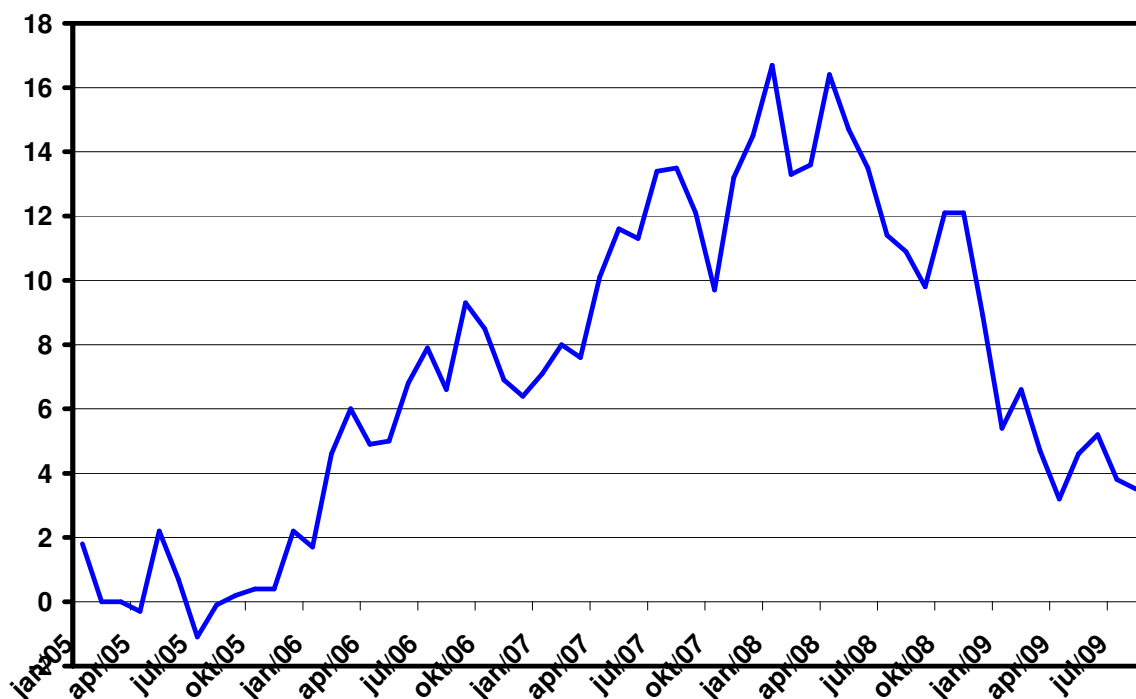
Om een zicht te krijgen op de Vlaamse en Belgische toestand en evolutie wat betreft de kredietverstrekking aan de Belgische ondernemingen, kunnen we starten met te kijken naar de evolutie van de door de ondernemingen opgenomen uitstaande kredietbedragen. Grafiek 1 geeft de evolutie van het totaal opgenomen volume van kredieten weer en grafiek 2 geeft de evolutie weer van de groeivoet van dit opgenomen volume. Wanneer we naar onderstaande grafieken kijken kunnen we concluderen dat, hoewel de toename van de bankkredieten aan de Belgische ondernemingen, uitgedrukt als de jaarlijkse verandering van de door de ondernemingen opgenomen uitstaande kredietbedragen, sterk gedaald is, het totale opgenomen volume sinds het uitbreken van de crisis op jaarbasis nog steeds aangroeit.

Grafiek 1: totale volume (miljoenen euro's, einde periode)

Bron: NBB – Schema A – eigen voorstelling

Grafiek 2: jaarlijkse groeipercentages uitstaand volume (in %) (evolutie)

Bron: NBB – Schema A – eigen voorstelling

Wanneer we vervolgens op zoek gaan naar mogelijke verklarende factoren voor de afremming van de groei van de opgenomen kredietbedragen, kan dit te verklaren zijn aan een verandering in het vraagpatroon naar kredieten, een verandering in het aanbod van kredieten door de banken of aan een samenspel van beide. Het is echter **moeillijk onderscheid** te maken tussen de verschillende invloeden van vraag en aanbod, aangezien de vastgestelde kwantitatieve data enkel informatie verschaffen over het marktevenwicht en niet zozeer over vraag en aanbod op zich. Dit kan echter wel (deels) opgevangen worden aan de hand van meer kwalitatieve data onder de vorm van enquêtes bij banken en ondernemingen.

Verandering in vraag naar kredieten

Het uitbreken van de financiële crisis en het doorsijpelen van deze crisis in de reële economie kan een invloed hebben gehad op de vraag naar leningen. Een dalende export, onzekere vooruitzichten, een gedaalde vraag naar goederen en diensten,... kan leiden tot het uitstellen van investeringen en nieuwe projecten door ondernemingen, het uitstellen van productie en de daaraan verbonden aankopen of

het uitstellen of afblazen van fusies en overnames. Dit alles kan leiden tot een **daling in de vraag naar kredieten**.

Zo schat de OESO een daling van 5.2% in de bruto kapitaalvorming binnen België in 2009, schat de EC een daling van de binnenlandse vraag met ongeveer 2% en wordt er een daling in de export van goederen en diensten verwacht in 2009 van om en bij de 16% en een daling van de import van ongeveer 15%.

Hierbij komt bovendien ook nog het feit dat de slechtere economische omstandigheden leiden tot een terugval in het aantal starters¹, zodat ook via deze weg de vraag naar krediet daalt. Hier kunnen we zien dat, hoewel de kans op een bankkrediet voor een starter niet lijkt te zijn verkleint door de financiële crisis, het gemiddelde bedrag van het verkregen krediet van de starter sterkt lijkt te zijn afgenomen². Dit kan wijzen op een bijgestelde gedaalde vraag vertrekkende van deze ondernemingen. Ook hier dient gezegd te worden dat dit ook te wijten kan zijn aan een inperking van het aanbod (door middel van een beperking van de toegestane kredietvolumes) of een combinatie van een daling van de vraag en een beperking van het aanbod.

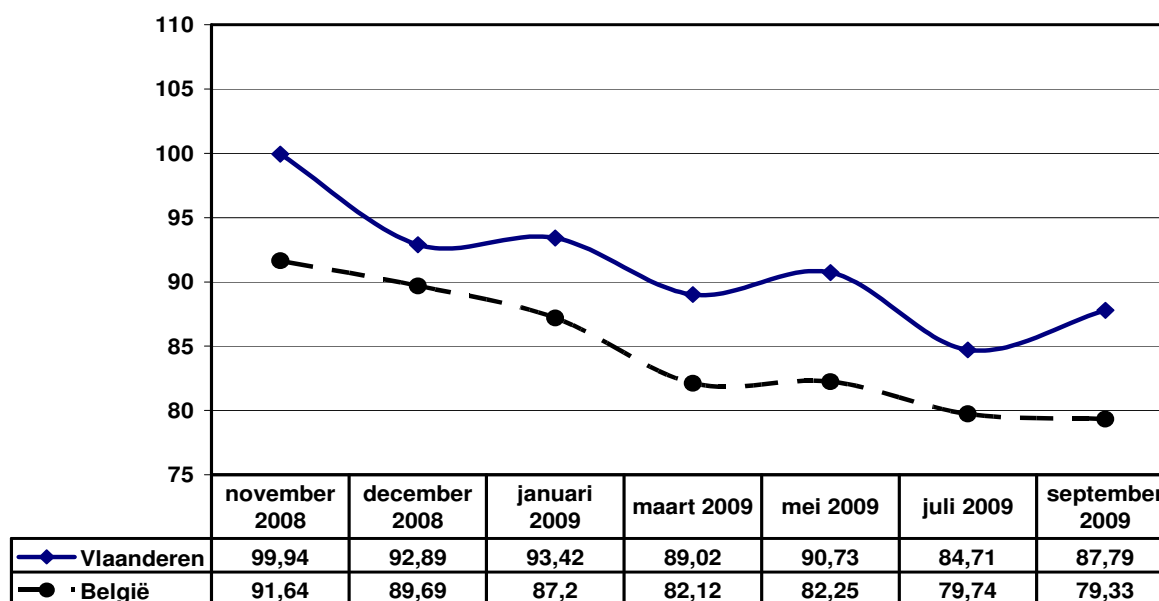
Op basis van de KeFiK-enquête KMO financiering 2008 konden we concluderen dat de kleinere ondernemingen, met minder dan 10 werknemers, meer dan de grotere KMO's problemen hebben met het verkrijgen van bankfinanciering. Daarom is het KeFiK begonnen met de **KeFiK barometer**³, die de toegang tot financiering van deze ondernemingen meet. Aan de hand van deze barometer kunnen we zien wat het effect is geweest van de financiële crisis op de toegang tot financiering voor kleine ondernemingen.

¹ Zo daalde het aantal starters in het 1^e kwartaal van 2009 met 14% (UNIZO Startersatlas)

² Synthese verslag: werkgroep kredieten aan ondernemingen september 2009

³ De barometer bestaat uit 11 vragen die sinds maart 2009 elke twee maanden (en voorheen maandelijks) telefonisch worden voorgelegd aan ongeveer 600 Belgische ondernemers met maximum tien werknemers. De KeFiK barometer peilt naar de toegang tot lange termijn en korte termijn kredieten, de voorwaarden (prijs, waarborg, informatie) waaraan een krediet verkregen kan worden, de relatie met de bankier. De schaal van de barometer loopt tussen 0 en 200, waarbij 0 de slechtste situatie is en 200 de beste situatie met 100 als neutrale waarde.

Grafiek 3: KeFiK-Barometer: toegang tot bankfinanciering voor kleine ondernemingen

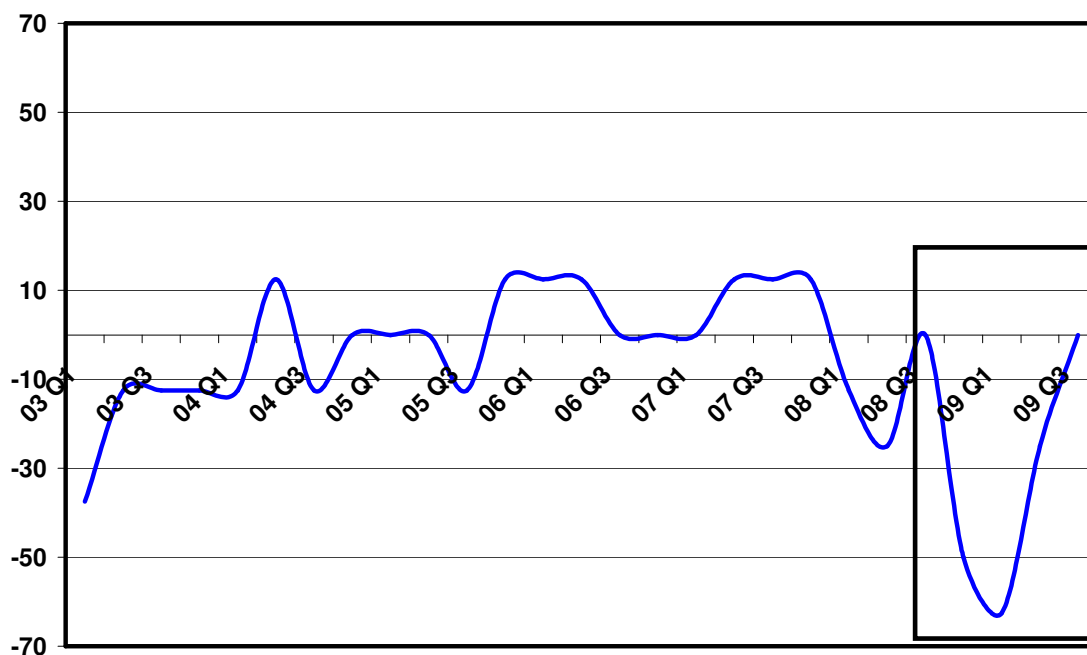
Bron: KeFiK – eigen bewerking

De barometer toont aan dat de toegang tot financiering voor kleine ondernemingen en in het bijzonder voor de eenmanszaken in België steeds moeilijker wordt. De grafiek toont duidelijk dat in Vlaanderen de perceptie van de toegang tot bankkredieten algemeen minder negatief is dan in Wallonië of Brussel. We kunnen bovendien concluderen dat wat betreft de Vlaamse kleine ondernemingen de dalende trend betreffende de toegang tot bankfinanciering (voorlopig) is gestopt en dat we een duidelijke verbetering kunnen zien in september ten opzichte van de vorige maanden. Bovenstaande resultaten kunnen erop wijzen dat bij de kleine ondernemingen de perceptie leeft dat aan hun vraag naar kredieten niet echt voldaan wordt of dat de voorwaarden waaraan ze krediet kunnen krijgen verslechterd zijn. Om een specifiek beeld hierover te krijgen over de hele range van ondernemingen is het wachten op de resultaten van de KeFiK-enquête KMO financiering 2009.

Ook wanneer we kijken naar de, andere dan bankfinanciering, financieringsvormen van ondernemingen (en we kijken hier vooral naar middelgrote en grote ondernemingen) kan het zijn dat door de crisis de alternatieve financieringsvormen weggevallen zijn, waardoor er door ondernemingen meer beroep dient gemaakt te worden op bankfinanciering, wat leidt tot een **stijging in de vraag**. Ook de vraag naar overbruggingsfinanciering van ondernemingen kan leiden tot een hogere vraag naar kredieten.

Op basis van een bepaalde vraag uit de **Bank Lending Survey** kunnen we een beter zicht krijgen op de effecten van de financiële crisis op het verloop van kredietvraag. De banken percipiëren vooral vanaf het 3^e kwartaal van 2008 een **sterke verzwakking van de kredietvraag** van ondernemingen. Voor het derde kwartaal van 2009 verwachten de banken dat de vraag naar leningen ongewijzigd zal blijven.

Grafiek 4 – Perceptie Vraag naar kredieten bij de banken (evolutie)⁴

Bron: Bank Lending Survey - eigen bewerking

⁴ De waarden van de Bank Lending Survey die weergegeven zijn in de grafieken stellen "netto percentages" voor. Dit is het verschil tussen het percentage van antwoorden dat wijst op een verloop in een welbepaalde richting, en het percentage van antwoorden dat wijst op een verloop in tegenovergestelde richting.

Wat betreft de vraag naar kredieten kunnen we stellen dat de financiële crisis, die een crisis binnen de reële economie is geworden, de vraag naar kredieten zowel positief als negatief kan beïnvloeden. Het stilvallen van de export en import, het uitstellen van productie en investering kan leiden tot een gedaalde vraag, maar het uitvallen van andere financieringsvormen voor ondernemingen zoals schuldpapier, risicokapitaal en aandelen kan dan weer leiden tot een (tijdelijke) grotere vraag naar bankkrediet. Op basis van de kwalitatieve gegevens van de banken, durven we echter wel te **stellen dat de bankeninstellingen geconfronteerd werden met een gedaalde kredietvraag**, wat betekent dat het negatieve effect op de vraag het positieve overtreft.

Wel dient ook gezegd te worden dat de kwalitatieve voorwaarden die de banken stellen aan het verlenen van krediet ook mogelijk een invloed kunnen hebben op de vraag naar krediet (zoals waarborgen en algemene kosten van het krediet). Dit zal in het volgende deel besproken worden.

Verandering in aanbod van kredieten

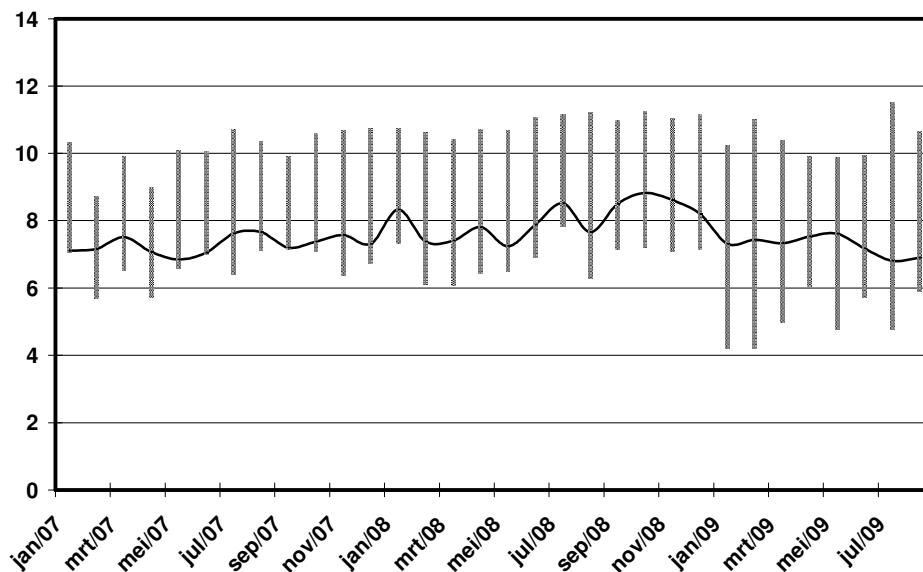
Wanneer we kijken naar een mogelijke verandering van het aanbod van kredieten vanwege de banken, dienen we rekening te houden met elementen zoals de rentevoet, mogelijke kwantitatieve beperkingen wat betreft de toegekende bedragen en mogelijke kwalitatieve beperken.

Het is tevens belangrijk om in deze context gewag te maken van de verslechterde omstandigheden voor de banken zelf voor het aantrekken van fondsen. Zo kan de gestegen fundingkost een invloed hebben op het aanbod van kredieten en de kwalitatieve voorwaarden.

Op het gebied van de rentevoeten⁵, merken we op dat deze sterk gedaald zijn. Deze daling is voor alle gemiddelde rentevoeten sterk, wel valt op dat de rentevoet van de Rekening Courant relatief minder sterk gedaald is dan deze van de andere kredieten.

⁵ Op basis van de MIR-enquête – grafieken eigen voorstelling

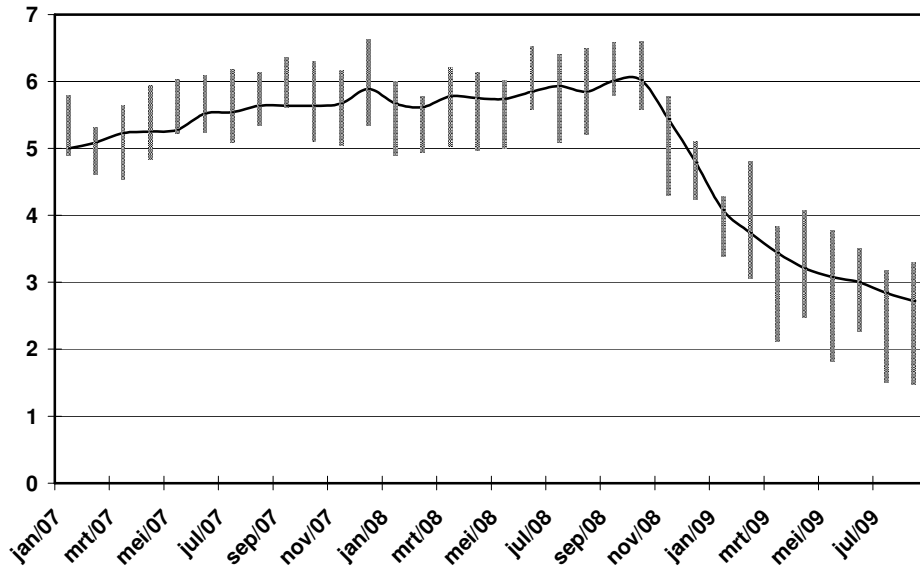
Grafiek 5 - Gemiddelde rentevoet en spread rekening courant (in %) – nieuwe contracten-

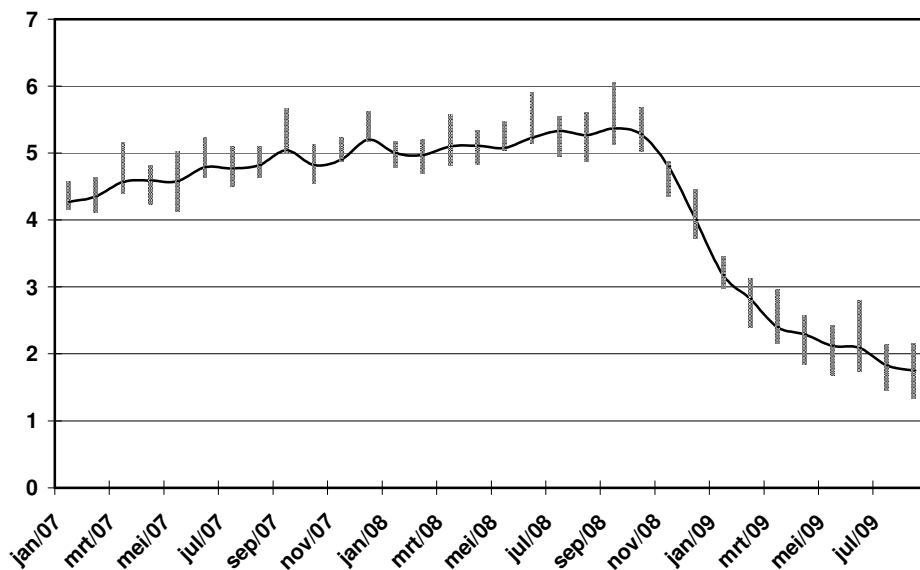
Belangrijk hier te vermelden is het feit dat bovenstaande evolutie één van gemiddelde rentevoeten is. Daarom is het weergeven van de spread van de rekening courant, als maat voor de verschillen die kunnen zitten in de aangerekende rentevoet, ook belangrijk. Bovenstaande weergegeven cijfers zijn gecorrigeerd voor extremen en geven duidelijk weer dat de gemiddelde spread in de periode augustus 2007 tot augustus 2008 kleiner is dan deze van de volgende periode. Dit kan wijzen op een grotere diversificatie ten gevolge van de gewijzigde risicoprofielen van ondernemingen als gevolg van de crisis.

Gelijkaardige conclusies, dan wel veel minder uitgesproken, kunnen we trekken in de segmenten van leningen met een variabel tarief en initiële rentebepaling tot één jaar van zowel de kredieten van meer als minder dan 1 miljoen euro. Bij deze laatste merken we, in tegenstelling tot de gemiddelde rentevoeten van de rekening courant, wel een significante daling op van de rentevoet. We merken bovendien op dat naarmate het bedrag en het termijn vergroot, de spread kleiner wordt.

Grafiek 6 - Gemiddelde rentevoet en spread op kredieten minder dan 1 miljoen euro, variabel tarief en initiële rentebepaling tot één jaar (in %) – nieuwe contracten-

Grafiek 7 - Gemiddelde rentevoet en spread op kredieten meer dan 1 miljoen euro, variabel tarief en initiële rentebepaling tot één jaar (in %) – nieuwe contracten-

Wanneer we naar alle rentevoeten kijken van de nieuwe aangegane contracten merken we op dat de rentedaling het sterkst is voor kredieten met een variabele rente op korte en middellange termijn, de kredieten op lange termijn met een vaste rente zijn relatief minder gedaald.

De sterke daling van de rentevoeten, zoals hierboven duidelijk weergegeven werd, kan onder andere gezien worden in het kader van de expansieve monetaire politiek van de ECB. De daling is een rechtstreeks gevolg van een omvangrijke monetaire beleidsversoepeling in het eurogebied die zich uitte in een daling van de basis herfinancieringsrente van 4.25% tot 1%, waar tegenover passend onderpand onbepaald gebruik van gemaakt kan worden door de banken. Wel kan worden vastgesteld dat de banken een voorzichtigere houding aannemen, aangezien de rentemarges berekend ten opzichte van de Euribor referentie rente op 3 maanden en de ECB rente is gestegen. We mogen echter niet enkel naar deze spreads kijken, de banken moeten ook een kost betalen voor het aantrekken van fondsen, wat ook een mogelijke factor kan zijn voor de gestegen marge.

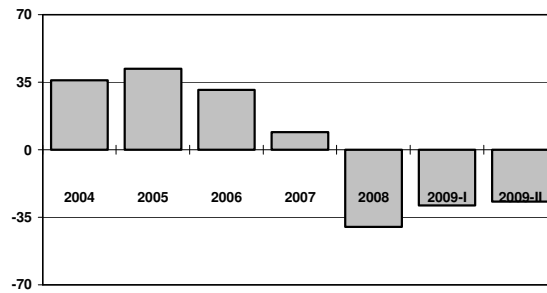
Hoewel de rentevoeten gedaald zijn, zijn de **kwantitatieve voorwaarden** verbonden aan de leningen strenger geworden. Op basis van de **Bank Lending Survey**, die om de drie maanden afgenomen wordt bij de Belgische grootbanken⁶ kunnen we concluderen dat door de financiële crisis de algemene voorwaarden van kredietverstrekking verstrengt zijn, er meer waarborgen gevraagd worden en het toegekende bedrag lager is.

De waarden van de Bank Lending Survey die weergegeven zijn in de grafieken stellen "netto percentages" voor. Dit is het verschil tussen het percentage van antwoorden dat wijst op een verloop in een welbepaalde richting, en het percentage van antwoorden dat wijst op een verloop in tegenovergestelde richting.

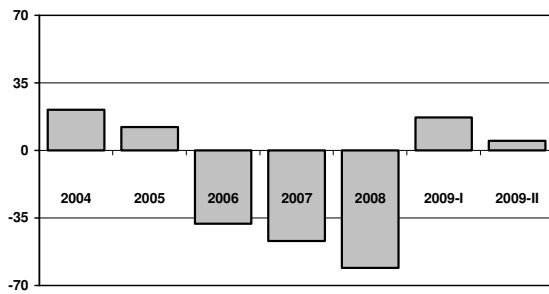
Grafiek 8 - BLS: Evolutie criteria bij het goedkeuren van de aanvraag tot krediet

⁶ Dexia Bank, ING, BNP Paribas – Fortis en KBC

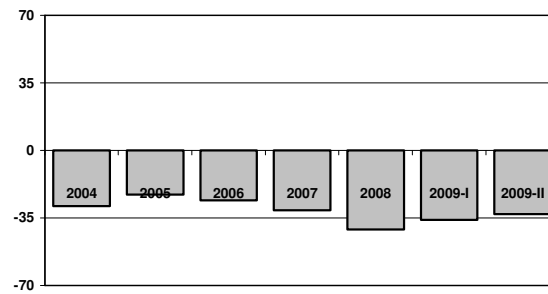
Algemene voorwaarden

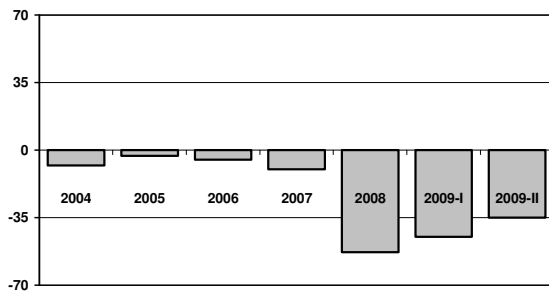
Rente

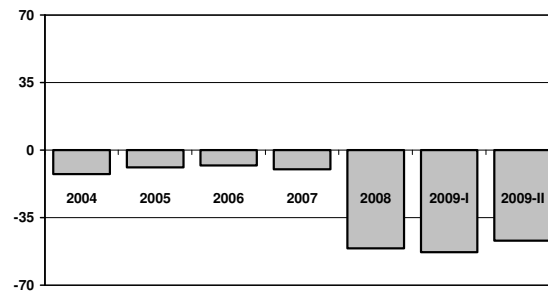
Kosten

Kredietvolume

Gevraagde Waarborgen

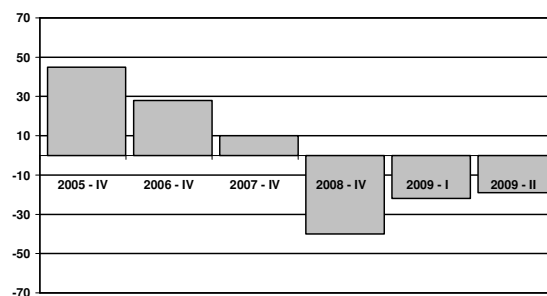

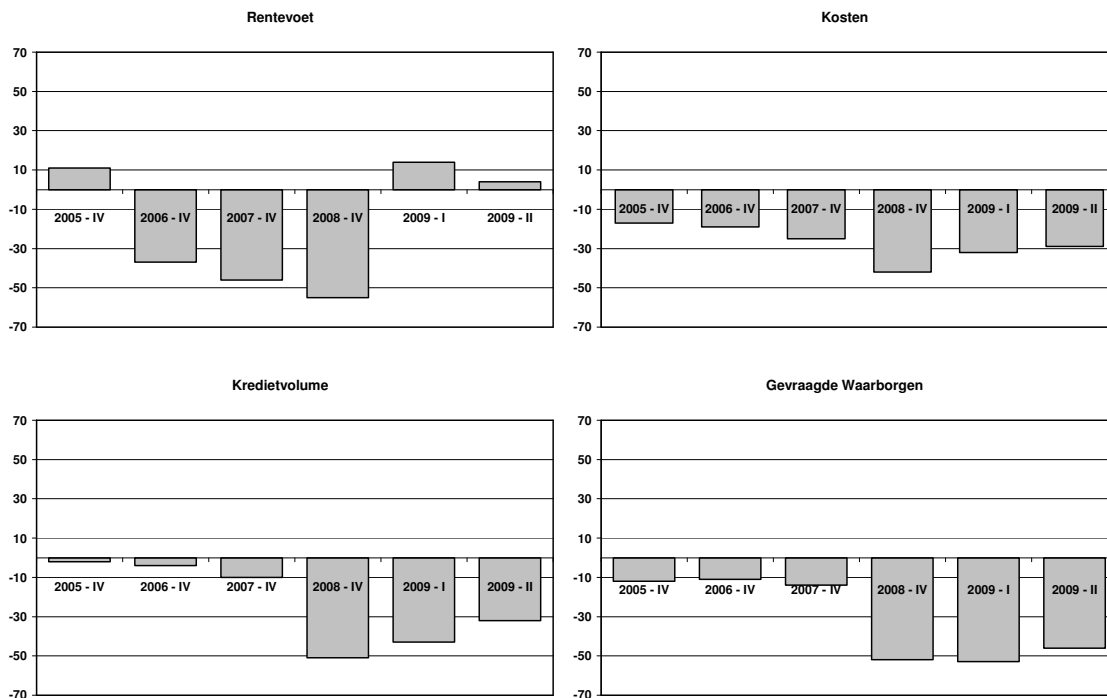
Bron: BLS - eigen voorstelling

Een zeer gelijkaardige evolutie vinden we terug in de NBB enquête bij ondernemingen die een gelijkaardige vraagstelling gebruikt over dezelfde onderwerpen als de Bank Lending Survey.

Grafiek 9 - NBB enquête: Evolutie criteria bij het goedkeuren van de aanvraag tot krediet (bij ondernemingen)

Algemene Voorwaarden

Bron: NBB-enquête bij ondernemingen – eigen voorstelling

De evolutie wat betreft het verstrengen van de kredietvoorwaarden op het gebied van de waarborgen, het kredietvolume en de andere kosten is in het kader van een financiële crisis echter niet zo verrassend. Dit is zo aangezien de Belgische banken in het kader van Bazel II, fondsen moeten aanhouden afhankelijk van het risicoprofiel van de toegestane leningen en dus afhankelijk van het risicoprofiel van ondernemingen. Door veranderde omstandigheden en de gestegen onzekerheid, moeten de banken dus in vele gevallen een hoger percentage aan middelen reserveren, met dus een hogere kost (zie supra). Deze kost gaan ze doorrekenen aan de klanten of ze zullen trachten het risico deels in te perken door waarborgen op te vragen.

Op basis van het bovenstaande kunnen we vaststellen dat de groei van de hoeveelheid aan opgenomen krediet sinds het (volle) uitbreken van de crisis afgenomen is en dat dit te verklaren is aan een samenspel van een gedaalde vraag en een verstrakking van het kredietaanbod. Dit laatste vooral onder de vorm van strengere kwalitatieve voorwaarden die met de kredietverstrekking te maken heeft.

In wat volgt gaan we kort even in op enkele topics “in de marge” die toch belangrijk wanneer we spreken over de gevolgen van de crisis op de kredietverstrekking in Vlaanderen.

Banken, de crisis en de Bazel II akkoorden

Zonder al te veel in detail te treden, kunnen we stellen dat Bazel II de banken verplicht eigenvermogen aan te houden afhankelijk van de risicograad van haar toegestane kredieten. Voor zeer risicovolle kredieten dient er meer eigenvermogen aangehouden te worden dan voor praktisch risicoloze leningen. Zo wordt het toekennen van risicovolle kredieten duurder dan het toekennen van risicoloze leningen aangezien het aanhouden van eigenvermogen een kost is voor de banken. De risicobepaling gebeurt door de Belgische banken meestal via interne ratingmethodes waarin rekening gehouden moet worden met onder andere historische data van de ondernemingen, prognoses, rendabiliteit, solvabiliteit, de toegang tot andere financieringsmethodes, kwaliteit van de geleverde informatie, positie in de sector en de toekomstperspectieven van deze sector,... . Zo zal de kost van het extra aanhouden van vermogen bij risicovolle kredieten gecompenseerd moeten worden door een extra kost die doorgerekend zal worden aan de klant.

Een mogelijk gevolg van de crisis is dat de toekomst voor heel wat ondernemingen onzeker is geworden, bepaalde sectoren hard getroffen worden door de crisis en de winstmarges voor heel wat ondernemingen sterk gedaald is. Hierdoor zullen deze ondernemingen, bij gelijkblijvende ratingmethodes, risicovoller zijn, met gevolgen voor de kost van de kredieten.

Ook het feit dat er meer waarborgen gevraagd worden door de banken en het feit dat heel wat ondernemingen klagen over de hoeveelheid informatie die de banken vragen (zie supra) kan in deze context geplaatst worden.

Hier komt nog eens bij dat de kosten verbonden aan het eigenvermogen van de banken gestegen zijn ten gevolge van de crisis. De verhandelde volumes op de

interbancaire markt liggen gevoelig lager, de lange termijn deposito's namen sterk af, de premies op de credit default swaps liggen historisch gezien zeer hoog en de financiering voor de banken via de aandelenmarkt is bovendien ook moeilijker geworden.

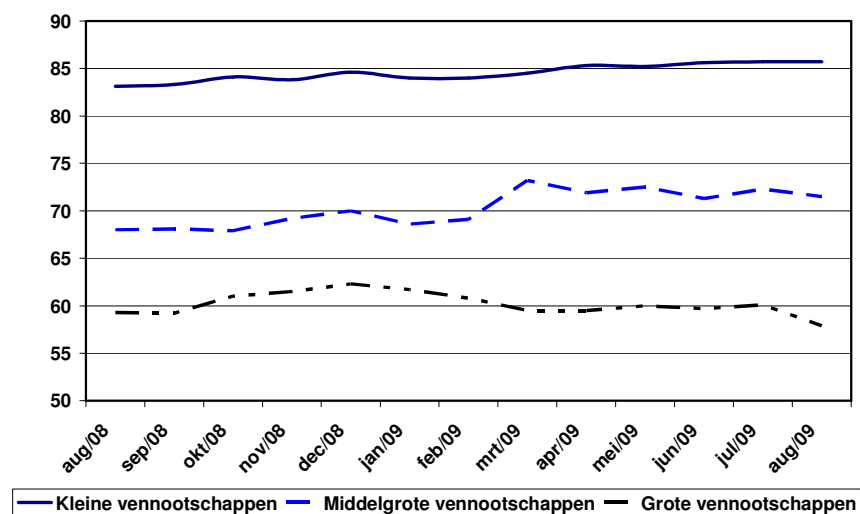
Onderscheid naar type onderneming

Zoals we eerder al vermeldden hebben kleine ondernemingen moeilijker toegang tot financiering. De aanwendingsgraad van de kredieten⁷, die de intensiteit weergeeft waarmee de ondernemingen op hun kredietlijnen “trekken”, is vrijwel ononderbroken gestegen sinds het begin van de financiële onrust en dit voor elke ondernemingsklasse. Aan het einde van het tweede kwartaal van 2009 beliep de aanwendingsgraad 85,6 % voor de kleine ondernemingen, 71,3 % voor de middelgrote, en 59,3 % voor de grote ondernemingen. Hieruit blijkt dat de ondernemingen maximaal gebruik wilden maken van hun bestaande kredietmogelijkheden, doordat nieuwe leningen vaak moeilijker te verkrijgen waren.

In het tweede kwartaal van 2009 bleven **vooral de kleine bedrijven meer op hun kredietlijnen trekken dan voordien**, terwijl er voor grote en middelgrote bedrijven een einde leek gekomen te zijn aan die opwaartse trend. Deze verschillende evolutie kan mogelijk verklaard worden door het herstel van de aandelenmarkten en markten voor schuldpapier. Deze alternatieve financieringswijzen zijn enkel toegankelijk voor grote en middelgrote ondernemingen.

⁷ Kredieten van ten minste 25 000 euro die door de in België gevestigde kredietinstellingen voor beroepsdoeleinden aan ingezetenen en niet-ingezetenen natuurlijke en rechtspersonen worden verstrekt.

Grafiek 10 – Aanwendingsgraad kredietlijnen naar grootte ondernemingen (in %)⁸

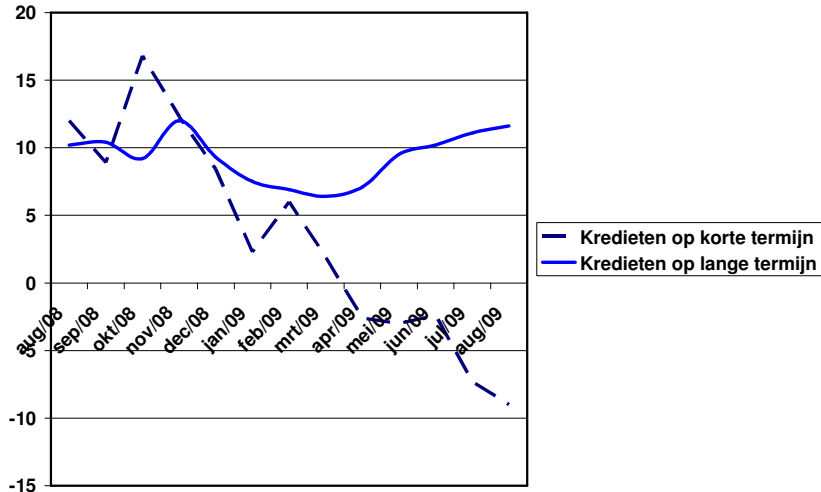

Bron: NBB – op basis van Schema A

Wanneer we de opsplitsing maken tussen de jaarlijkse groeipercentages van de uitstaande bedragen op korte termijn en lange termijn zien we dat sinds het uitbreken van de crisis de groei van de lange termijnkredieten nog steeds positief was maar dalend tot in maart om vervolgens opnieuw te stijgen en dat sinds het uitbreken van de crisis de groei van de uitstaande korte termijn kredieten sterk daalde en de afgelopen maanden zelfs negatief geworden is.

Grafiek 11 – Jaarlijks groeipercentage op basis van termijn (in %)

⁸ kleine vennootschappen: die welke een verkort schema hebben neergelegd; grote vennootschappen: die welke een volledig schema hebben neergelegd en die gedurende twee opeenvolgende jaren een omzet hebben van meer dan € 37.185.000; middelgrote vennootschappen: die welke een volledig schema hebben neergelegd maar die gedurende twee opeenvolgende jaren geen omzet hebben van meer dan € 37.185.000.

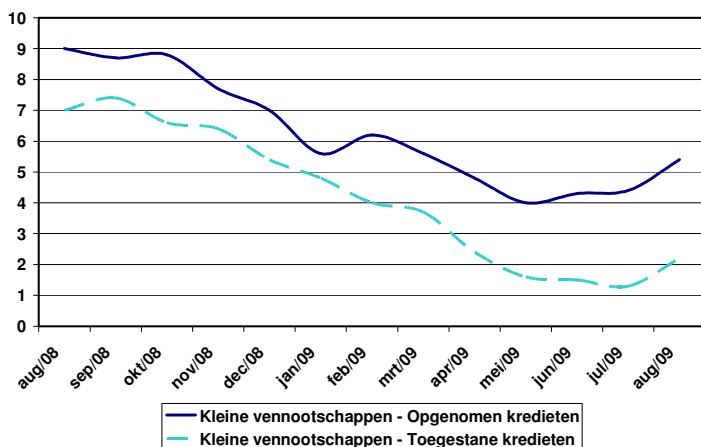
Bron: NBB – op basis van Schema A

De verschillende trends van het uitstaande volume op KT en LT kunnen verschillende gevolgen hebben voor verschillende types van ondernemingen. Zo bestaat de externe financiering van de zelfstandigen en kleine ondernemingen vooral op basis van lange termijn kredieten, terwijl middelgrote en grote ondernemingen een meer gelijkmatige spreiding kennen op basis van krediettermijnen. Mogelijk kan het wel zijn dat door de voordeligere voorwaarden, KT kredieten worden omgezet naar LT kredieten wat een deel van de daling in het KT segment kan verklaren.

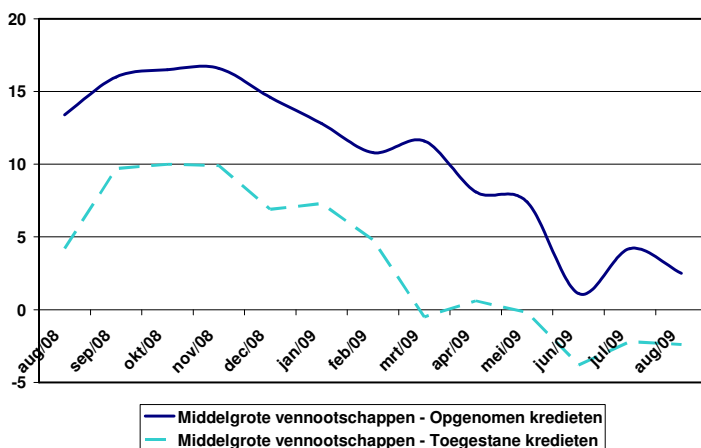
Als we een beter zicht trachten te krijgen op de kredietverlening afhankelijk van ondernemingsgrootte kunnen we het groeipercentage van de opgenomen kredieten naast dit van de toegestane kredieten plaatsen. Zo kunnen we op zoek gaan naar een verklaring van de groei in de kredietverstrekking voor verschillende types ondernemingen.

Grafiek 12 – Jaarlijks groeipercentage toegestane kredieten en opgenomen kredieten (in %)

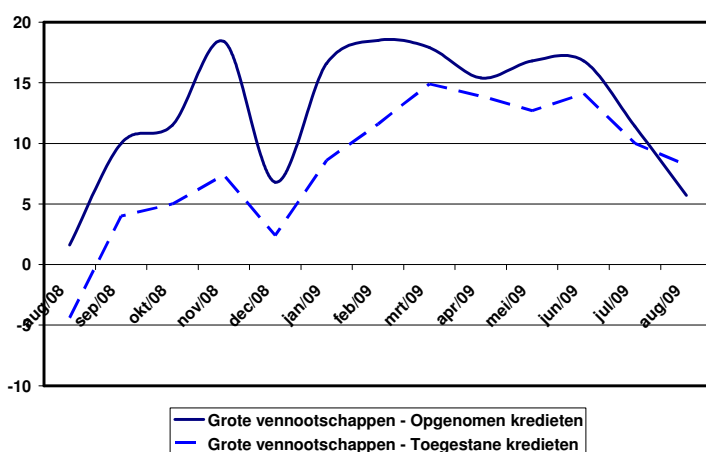
a. Kleine Vennootschappen

b. Middelgrote Vennootschappen

c. Grote vennootschappen

Bron: MIR-enquête – eigen voorstelling

Op basis van bovenstaande grafieken kunnen we concluderen dat de groei in de kredietverstrekking wat betreft de kleine vennootschappen meer te verklaren valt

door een hogere aanwendingsgraad, dan in de groei van de toegestane kredieten. Voor de grote vennootschappen kunnen we vanaf maart van 2009 echter het omgekeerde concluderen.

Wat ook opvalt, is dat wat betreft de middelgrote ondernemingen vanaf mei van dit jaar de groei in toegestane kredieten negatief is, terwijl de groei in opgenomen kredieten nog steeds positief is.

Relatie met banken en getroffen sectoren

Ondanks het feit dat de ondernemers een verslechtering in de toegang tot kredietverstrekking percipiëren kunnen we op basis van de **KeFIK-barometer**, die bij kleine ondernemingen afgenomen wordt, concluderen, dat ze hun relatie met de banken nog steeds positief inschatten.

Wanneer we onderscheid maken tussen de verschillende sectoren zien we dat vooral de kleine ondernemingen in de horeca en handel hun toegang tot krediet negatief percipiëren, terwijl dit in de bouw en diensten minder is. Alle kleine ondernemingen percipiëren zijn vooral negatief wat betreft de te verstrekken waarborgen en de te leveren informatie aan de banken.

Conclusie

Rekening houdend met het feit dat kleine ondernemingen zeer afhankelijk zijn van bankkrediet en dat ze vóór de crisis al moeilijkheden hadden om externe financiering te verkrijgen, is het niet meer dan logisch dat kleine ondernemingen de grootste slachtoffers zijn van de financiële crisis wat betreft de kredietverlening. Dit wordt duidelijk aangetoond door de KeFiK-barometer.

Hoewel de rentevoet op nieuwe kredieten daalde, merkten de ondernemers toch een verslechtering op van de andere kredietvoorwaarden zoals de voor te leggen waarborgen en het toegekende bedrag. Ook zouden de ondernemingen meer informatie moeten verstrekken en is de doorloop periode van de aanvraagprocedure volgens hen gestegen. Deze resultaten worden zelf ook door de banken bevestigd, zoals we konden concluderen uit de Bank Lending Survey, al merken we wat Vlaanderen betreft wel een positieve evolutie op. De gemelde daling van de rentevoet gaat echter wel gepaard met een grotere spread, wat erop wijst dat er bij ondernemingen onderling een groot verschil kan optreden in de te betalen rentevoet. Toch belangrijk te vermelden is dat, ondanks de negatieve perceptie wat betreft de kredietverstrekking, de ondernemers hun relatie met de banken als positief ervaren.

Hoewel de opgenomen uitstaande kredietbedragen gestegen zijn sinds het aanvangen van de crisis, kunnen we concluderen dat dit tegen een beduidend lager groeipercentage was dan voorheen. Afhankelijk van de grootte van de onderneming kan de groei van de opgenomen kredietbedragen ofwel meer te verklaren zijn door een hogere aanwendingsgraad (zoals bij de kleine vennootschappen), dan wel aan een relatief hogere stijging van de toegekende kredietbedragen door de banken.

De tragere groei van de kredietverstrekking is echter niet enkel te verklaren vanuit de aanbodkant (gestegen fundingkost bij de banken, hogere aangerekende kosten en meer gevraagde waarborgen), maar ook vanuit een relatieve daling in de vraag naar kredieten.